

<https://jas.ui.ac.ir/?lang=en>

Journal of Applied Sociology

E-ISSN: 2322-343X

Vol. 34, Issue 3, No.91, Autumn 2023, pp. 43-64

Received: 07.06.2023 Accepted: 08.10.2023

Research Paper

Religious Heterogeneity and Family Challenges: A study of the Contextual Theory of Couples in Sistan and Baluchistan Province

Mohammad Reza Hosni*

Assistant Professor, Department of Social Sciences, Faculty of Literature and Humanities, University of Sistan and Baluchistan, Zahedan, Iran
mohammadrezahasani@lihu.usb.ac.ir

Elham Shirdel

Assistant Professor, Department of Social Sciences, Faculty of Literature and Humanities, University of Sistan and Baluchistan, Zahedan, Iran
eshirdel@lihu.usb.ac.ir

Fateme Hami Kargar

Ph.D. Student of Sociology, Faculty of Law and Human Sciences, Kashan University, Kashan, Iran
Fhk144@gmail.com

Introduction

According to Mathis Kalmin, the question of "what makes intergroup marriage important from a sociological point of view" lies in its inherent dynamics: intergroup marriage does not merely reflect the boundaries that currently separate groups in the society, but also has the potential of cultural, social, and economic changes". (Rodriguezgarcia, 2015:25). Sistan and Baluchistan Province is one of the southern provinces of the country, which has a diverse ethnic and religious structure. From the distant past until now, there has been inter-group marriage among the different ethnic and religious groups and in this province. Today, due to the social, political, and cultural changes inside and outside the country, this issue has become more intense and important. Since ethnic and religious divisions in themselves have the potential to create and intensify social conflicts, inter-group marriages can be effective in reducing and adjusting these conflicts. Due to inter-group marriages, the absorption and integration of groups within each other are accelerated and cultural and social cohesions increase.

Materials & Methods

This research sought to analyze the semantic system of religiously different couples living together in Sistan and Baluchistan Province. Due to the sensitivity of the situation of the studied society and acquisition of deep and real information from qualitative research, in addition to discovering a conceptual model of this process based on the participants' points of view, the grounded theory methodology was used. In fact, the researcher sought to create a theory by examining and studying those, who were involved in similar action or interaction processes (Strauss & Corbin, 1999). To select the participants from different parts of Sistan and Baluchistan Province and due to the restriction of religious heterosexual marriage and lack of easy access, a targeted sampling method was firstly utilized.

The selection criteria of the participants were based on the different religions of the couples living in Sistan and Baluchistan Province and their other differences and dissatisfaction with their married lives. In this research, the couples, who differed based on the type of religion in Islam, were selected in a way that one of them was Sunni and the other was Shia. The couples' qualities of married life were determined by asking them to express their opinions about the following issues at the beginning of the interviews: satisfaction of married life with the spouse, feeling of regret for marrying a person of a different religion and recommendation of this form of marriage to others (for example, how is the relationship between you and your spouse now? What advice do you have for a girl and a boy, who want to get married in a similar way? Why do you want

* Corresponding author

Hasani, M., Shirdel, E., & Hamikargar, F. (2023). Religious heterogeneity and family challenges: A study of the contextual theory of couples in sistan and baluchistan province. *Journal of Applied Sociology*, 34(3), 43-64.

2322-343x / © University of Isfahan

This is an open access article under the CC BY-NC-ND/4.0/ License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

<https://doi.org/10.22108/jas.2023.137782.2402>

<https://dorl.net/dor/20.1001.1.20085745.1402.34.3.3.7>

to marry a person of another religion? Have you ever regretted marrying your wife and why?). In case of expressing dissatisfaction and regret and disagreement with the spouse, more exploratory questions were asked (for instance, Describe your experience of being married to a person with another religion? What was your biggest disagreement during this period of your life? What happened when a disagreement occurred? How was it resolved? What were the circumstances that led to the disagreement? What consequences do you think marriage with a person with another religion has?). After analysis and classification of the interviews and comparison of their categories, the theoretical sampling was applied to complete the conceptual model.

Discussion of Results & Conclusion

Despite the predominance of consanguineous marriage in Iran (Hashmi et al., 2013), the different forms of non-consanguineous marriages are especially observed in Sistan and Baluchistan Province as a province with a diverse cultural context. Due to the expansion of social dynamics and interactions in the modern world and the clash of different cultures with each other, the possibility of the formation of heterosexual ways of marriage in societies increases. What is important is that the regulations within the family are not the same among different social and cultural groups and marriage between two different cultures may lead to conflicts and family tensions in the absence of suitable contexts. Family conflict is different from other forms of conflicts because the family context is more compatible with the idea of unity and coherence, as well as completeness of relationships and close

ties. The findings of the present research indicated that the couples under study experienced many family challenges and conflicts in the religious heterosexual family. The conflicts could range from a simple disagreement to acts of violence. People in the different religious families, who had been separated, experienced a different world with different feelings, meanings, paths, and lifestyles. In this way, the couples and their families faced many different challenges and consequences.

The inappropriate and risky style of choosing a spouse causes family conflicts in the lives of couples of different religions. The most important factor that, if missing, can increase the family tensions of couples of different religions is non-peaceful and fanatical interactions in the family. In the context of society with cultural gaps, such as religious and ethnic conflicts, people desire for intra-group communications and inter-religious marriages can face many challenges. These challenges affect all family members, including husband, wife and children. It overshadows the quality of family interactions. This social process leads to family disintegration and finally couples and children's dissatisfaction with their stressful life. Also, the religious heterogeneity of parents brings educational conflicts and mental turmoil to the family, especially to the children, which causes their distance and isolation according to the pluralistic point of view.

Keywords: Dissatisfaction, Family Tension, Marriage, Heterogeneity, Religion, Couples

مقاله پژوهشی

ناهمسان همسری مذهبی و چالش‌های خانوادگی: مطالعه نظریه زمینه‌ای زوجین استان سیستان و بلوچستان

محمد رضا حسنی ، استادیار، گروه علوم اجتماعی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان،

ایران

mohammadrezahasani@lihu.usb.ac.ir

الهام شیردل، استادیار، گروه علوم اجتماعی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران

eshirdel@lihu.usb.ac.ir

فاطمه حامی کارگر، دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی، دانشکده حقوق و علوم انسانی، دانشگاه کاشان، کاشان، ایران

fhk144@gmail.com

چکیده

در این پژوهش، به فرایند شکل‌گیری چالش‌های خانوادگی و راهبردهای رایج بین زوجین ناهمسان مذهب و پیامدهای آن در خانواده، با روش‌شناسی کیفی و نظریه زمینه‌ای توجه و سپس مسائل آن واکاوی شده است. برای جمع‌آوری اطلاعات، با ۲۹ نفر از زوجین ناهمسان مذهب در استان سیستان و بلوچستان با روش نمونه‌گیری نظری، مصاحبه عمیق و نیمه‌ساختاریافته انجام شد. داده‌ها طی سه مرحله کدگذاری و تحلیل شد. یافته‌های پژوهش نشان داد «ازدواج پرخطر و ناهمسان همسری مذهبی»، شرط علی پدیده محوری «خانواده ناهمگون و تضادهای خانوادگی» است که همراه با شرایط زمینه‌ای «تعاملات غیرمسالمت‌آمیز خانوادگی در فضای متعصبانه» و وضعیت مداخله‌گر «تعارض مذهبی و قومیتی زوجین و تعاملات غیرتفاهم‌آمیز»، موجب راهبردهایی نظیر «ناسازگاری زوجین و زیست تنش‌زا» در زوجین ناهمسان مذهب و به پیامد «نارضایتی از زندگی ناهموار و ناآرام» ختم می‌شود.

واژه‌های کلیدی: نارضایتی، تنش خانوادگی، ازدواج، ناهمسان همسری، مذهب، زوجین.

* نویسنده مسئول

حسنی، م.ر.؛ شیردل، ا. و حامی کارگر، ف. (۱۴۰۲). ناهمسان همسری مذهبی و چالش‌های خانوادگی: مطالعه نظریه زمینه‌ای زوجین استان سیستان و بلوچستان. جامعه‌شناسی کاربردی، ۳۴(۳)، ۴۳-۶۴.

مقدمه

خواهد یافت (Tammes, 2010:300).

استان سیستان و بلوچستان یکی از استان‌های جنوبی کشور است که ساختار قومی و مذهبی متنوعی دارد. از گذشته‌های دور تا به حال، ازدواج بین‌گروهی در میان اقوام و مذاهب مختلف این استان وجود داشته و امروزه نیز با توجه به تغییرات اجتماعی، سیاسی و فرهنگی در داخل و خارج کشور، این موضوع شدت و اهمیت بیشتری یافته است. با توجه به اینکه شکاف‌های قومی و مذهبی، به خودی خود پتانسیل ایجاد و تشدید تعارضات اجتماعی را دارد، ازدواج‌های میان‌گروهی در کاهش و تعدیل این تعارضات مؤثر واقع می‌شود؛ زیرا به واسطه ازدواج میان‌گروهی، جذب و ادغام گروه‌ها در درون یکدیگر تسریع و انسجام فرهنگی و اجتماعی افزایش می‌یابد.

هرچند «ازدواج میان‌گروهی» از نظر پاره‌ای از محققان در علوم اجتماعی، به‌عنوان شاخص مهمی از انسجام اجتماعی^۳ معرفی شده است (Fieder et al., 2020: 665)، اما ازدواج‌های میان‌گروهی در کنار محاسن و مزایایی که دارد، با چالش‌هایی نیز همراه است. هدف از تحقیق حاضر نیز، مطالعه و بررسی همین چالش‌ها و آسیب‌ها در بافت سنتی-مذهبی استان سیستان و بلوچستان است. ناهمسان همسری مذهبی از جمله مشخصه‌هایی است که در بین پاره‌ای از ازدواج‌های انجام‌شده در این استان مشاهده می‌شود و مطالعه آثار و عواقب این قبیل ازدواج‌ها از لحاظ علمی و نیز عملی حائز اهمیت است. روند ازدواج‌های میان‌گروهی بر مبنای مذهب در این استان، به‌سبب توسعه فرهنگی، گسترش ارتباطات و شبکه‌های اجتماعی و در نتیجه کم‌رنگ‌شدن فاکتور مکان و جغرافیا افزایشی بوده است. ازدواج‌های میان‌گروهی در سطوح جهانی نیز، با روند افزایشی همراه بوده است (Wang, 2012). با وجود استقبال روزافزون مردم از ازدواج‌های میان‌گروهی، اختلافات نسلی حاکی از این است که والدین ممکن است هنوز با ازدواج فرزندان‌شان در خارج از نژاد یا قومیت خانوادگی مخالفت

در بسیاری از جوامع، انتخاب همسر با مقررات و نظارت قواعد درون همسرگزینی و برون همسرگزینی انجام می‌شود. قاعده درون‌همسری حکم می‌کند که فرد ازدواج‌کننده در داخل گروه معینی ازدواج کند که به آن تعلق دارد و قاعده برون‌همسری، ازدواج را در بیرون از دایره گروه خاصی تجویز می‌کند که فرد به آن تعلق دارد (کوئن، ۱۳۹۳: ۱۷۴).

همسان همسری نظریه مقبول روان‌شناسان در همسرگزینی است. همسانی دینی، در میان جنبه‌های دیگر همسانی مهم‌تر است. از طرف دیگر، کفو بودن به لحاظ فقهی، تا حد زیادی با مفهوم همسان همسری نزد روان‌شناسان همخوانی دارد و فقه، ازدواج را در صورت برآورده‌نشدن شرط کفو بودن دینی منع کرده است. مقایسه نظریه‌های روان‌شناختی و مفهوم کفایت فقهی، نشان می‌دهد مطالعات روان‌شناسان نیز اهمیت کفو بودن، به‌خصوص به لحاظ ایمانی، را تأیید کرده است (هاشمی و همکاران، ۱۳۹۳ به نقل از نوری و یاراحمدی، ۱۳۹۷: ۱۳۷).

براساس نظر کالمین^۱ (1998) «آنچه باعث می‌شود ازدواج میان‌گروهی^۲ از نظر جامعه‌شناختی مهم باشد، در پویایی ذاتی آن نهفته است: ازدواج میان‌گروهی تنها منعکس‌کننده مرزهایی نیست که در حال حاضر گروه‌ها را در جامعه از همدیگر جدا می‌کند، بلکه از پتانسیل تغییرات فرهنگی و اجتماعی و اقتصادی نیز برخوردار است» (Rodriguezgarcia, 2015:25). ازدواج بین‌گروهی، در بسیاری از مواقع، شبکه‌های اجتماعی همسران را نه تنها با شرکای نزدیک، با طیف وسیعی از اعضای خارج از گروه نیز متصل می‌کند. به تبع با افزایش تعداد ازدواج‌های بین‌گروهی، مرزهای موجود میان اعضای گروه‌های مختلف کم‌رنگ شده و در نتیجه به کاهش فاصله اجتماعی و پذیرش اجتماعی بیشتر اعضای این گروه‌ها انجامیده است. همچنین ازدواج‌های میان‌گروهی برای متن خانوادگی مفهوم عمیقی دارد که نسل بعدی در آن پرورش

¹ Kalmijn

² intermarriage

³ social cohesion

تلقینات جمعی^۳ بوده‌اند و البته این تلقینات خود نمودار و نمایشگر اخلاقیات یک قوم درباره زن و مرد است» (ساروخانی، ۱۳۸۴: ۶۴). به دلیل ارتباط متقابل دین و زندگی خانوادگی، موضوع ازدواج میان گروهی مذهبی از اهمیت ویژه‌ای در جامعه‌شناسی دین برخوردار است. ارتباط بین ازدواج، فرزندآوری و خانواده، یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های پژوهشگران در بررسی «ضرورت جمعیت‌شناختی»^۴ و ارتباط آن با تغییر مذهبی است. پیوندهای اولیه در خانواده مهم‌ترین سرچشمه اعتقادات و ادراکات مذهبی است و گزینه‌های مذهبی را در رابطه با وابستگی و مشارکت کانالیزه می‌کنند. ازدواج بین مذهبی، هم در خانواده مبدأ و هم در خانواده فرزندزایی^۵، عامل اصلی در ایجاد انگیزه برای تغییر مذهب است (Sherkat, 2004: 607).

در مجموع نتیجه این است که ازدواج‌های میان‌گروهی، در عین حال که زمینه را برای ادغام و انسجام کلی جامعه فراهم می‌کنند، هم‌زمان چالش‌ها و مشکلاتی را نیز به بار می‌آورند. مطالعه حاضر تلاش دارد تا این مهم را در استان سیستان و بلوچستان بررسی و پیامد و عواقب ازدواج‌های میان‌گروهی را بر مبنای مذهب در استان مزبور، مطالعه کند.

پیشینه تحقیق

شهوولی و رضایی‌فر (۱۳۹۰) در تحقیقی با عنوان «بررسی علل ناسازگاری و طلاق در خانواده‌های شهرستان ایزده» به این نتیجه رسیدند که بین ناهمسان همسری و دخالت والدین در خانواده‌های جوان و تازه تشکیل شده، رابطه معناداری وجود دارد.

هاشمی و همکاران (۱۳۹۳) در تحقیق خود با عنوان «بررسی تجربی دو نظریه رقیب همسرگزینی در ایران»، درباره دو نظریه مهم همسرگزینی (به‌عنوان دو نظریه رقیب)، یعنی همسان‌همسری و ناهمسان همسری تحقیق کردند. نتایج تحقیق، غلبه قاطع الگوهای همسان همسری را در ایران نشان داد.

داشته باشند (Yahirun, 2019: 204). با وجود اینکه در نمونه مطالعه‌شده ما در استان سیستان و بلوچستان نیز، چنین مخالفت‌هایی مشاهده و حتی گاهی به قطع کامل روابط بین خانواده‌ها منجر شده است. دغدغه‌ها و مخالفت‌های والدین تا حدودی فهم‌پذیر است، به‌طوری که یکی از فرضیات کلاسیک درباره طلاق این است که هرگاه زن و شوهر خصوصیات متفاوتی داشته باشند، به احتمال زیاد ازدواجشان به طلاق منجر می‌شود؛ زیرا تفاوت در مذهب، قومیت و دیگر خصوصیات اجتماعی، با تفاوت در ذوق و سلیقه، ارزش‌ها و سبک‌های تعاملی ارتباط دارد (Glenn et al., 1974) به نقل از (Kalmijn et al., 2005: 71).

یکی از مشکلات بالقوه در تحلیل آثار ناهمسان همسری این است که ممکن است ازدواج‌های ناهمسان همسر خصوصیات مبهم و ناروشنی داشته باشند و آنها را مستعد نرخ طلاق بالاتر کنند. این با احتمال بیشتری درباره مذهب صدق می‌کند. احتمالاً زوج‌های ناهمگن به لحاظ مذهبی نسبت به زوج‌های همگن، معنای کمتری برای هنجارها و ارزش‌های مذهبی قائل‌اند. با توجه به اینکه وفاداری به هنجارها و ارزش‌های دینی، خطر طلاق را کاهش می‌دهد، ممکن است زوج‌های ناهمسان همسر بیشتر از همه طلاق بگیرند، البته نه به این دلیل که سلیقه‌ها و ارزش‌های متفاوتی دارند، به این سبب که کمتر مذهبی‌اند (Kalmijn et al., 2005: 75). ازدواج‌های میان‌گروهی به لحاظ مذهبی به خودی خود به‌عنوان یکی از شاخص‌های مدرنیزاسیون و کم‌رنگ‌شده باورهای مذهبی در استان سیستان و بلوچستان دیده می‌شوند. بوسار و بل^۲ (1957) در همین زمینه، در کتاب یک زن‌شویی و دو ایمان می‌نویسد: «زن‌شویی میان زن و مردی که مذاهب مختلف دارند، به دشواری‌های شخصی و خانوادگی گوناگون می‌انجامد و تنها با اراده‌ای استوار نمی‌توان از آنها پرهیز کرد؛ زیرا باورهای مذهبی همیشه و در همه‌جا سرچشمه بنیادین

³ Collective attitudes

⁴ demographic imperative

⁵ procreation

¹ Confounding characteristics

² bossard & boll

آن: مطالعه کیفی بین زوجین استان سیستان و بلوچستان»، به این نتیجه رسیدند که شیوه انتخاب همسر و تعاملات بین زوجین، کنار گذاشتن پیش‌داوری و سوگیری مذهبی در زندگی مشترک، الگوی تعامل فرهنگی رایج در جامعه و فرهنگ خانواده‌گرایی دموکراتیک در شکل‌گیری ازدواج بین مذهبی موفق در بین زوجین، نقش مهمی دارد.

لهر و چیسویک^۲ (1993) با استفاده از یک نظرسنجی گذشته‌نگر و اطلاعات دقیق درباره نامزدی‌ها در ایالات متحده آمریکا، نشان می‌دهند ازدواج بین یک کاتولیک و یک پروتستان، بیشتر از ازدواج بین دو کاتولیک یا دو پروتستان با خطر طلاق مواجه است.

شرکت^۳ (2004) در مقاله‌ای با عنوان «ازدواج‌های بین مذهبی در آمریکا: روندها، الگوها و پیش‌بین‌ها»، به این نتیجه رسید که ازدواج بین مذهبی در بین نسل‌ها^۴ افزایش می‌یابد و کاهش در همسان همسری به گروه‌های مذهبی لیبرال محدود می‌شود. کاتولیک‌ها و اعضای فرقه‌های محافظه‌کار، نسبت به دیگران، ازدواج میان‌گروهی کمتری دارند.

درب و لان^۵ (2011) در پژوهشی با عنوان «عدم تشابه فرهنگی و ازدواج میان‌گروهی: مطالعه طولی در بین مهاجران در سوئد ۱۹۹۰-۲۰۰۵»، به این نتیجه رسیدند که تفاوت زیادی در الگوهای ازدواج در بین مهاجران وجود دارد که در برخی از گروه‌های مهاجر بیش از ۷۰ درصد درون‌همسری و در گروه‌های دیگر، تا زیر ۵ درصد است. اگرچه بخشی از این تنوع با سرمایه انسانی و ساختار بازار ازدواج توضیح‌دانی است، عوامل فرهنگی (ارزش‌ها، دین و زبان) نیز نقش مهمی دارند. مهاجران کشورهایی که از نظر فرهنگی متفاوت‌اند، کمتر با افراد بومی ازدواج می‌کنند و در عوض بیشتر در معرض درون‌همسری قرار دارند.

گالواتکایا و همکاران^۶ (2020) در مقاله‌ای با عنوان

آزادیان و فتحی (۱۳۹۵) در مقاله‌ای با عنوان «بررسی همسان همسری در بین زوجین تهرانی و تأثیر آن بر رضایتمندی از زندگی زناشویی»، به این نتیجه رسیدند که رابطه بین متغیرهای همسانی سن، تحصیل، شغل و سطح درآمد، با رضایت از زندگی زناشویی معنادار است؛ اما وجود رابطه معنادار بین متغیرهای همسانی قومیتی و همسانی رشته تحصیلی با رضایتمندی زناشویی تأیید نشد.

نوابخش و محمدی (۱۳۹۵) در تحقیقی با عنوان «شناسایی مؤلفه‌های فرهنگی و اجتماعی تحکیم خانواده در راستای پیشگیری از طلاق، با تأکید بر پایگاه اجتماعی به این نتیجه رسیدند که افزایش ناهمسان همسری در جامعه مطالعه‌شده، یکی از دلایل افزایش طلاق‌ها در ۵ سال اولیه زندگی است.

نوری و یارمحمدی (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان «بررسی میزان تمایل جوانان ۱۸ تا ۳۰ ساله شهر شیراز، به همسان همسری و عوامل مرتبط با آن»، به این نتیجه رسیدند که رابطه میزان مطالعه، تمایل به برابری نقش‌های جنسیتی، نوع شغل و میزان درآمد، با میزان همسان همسری جوانان معنادار است.

طاهری بنچناری و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان «واکاوای پدیده طلاق، ریشه‌ها و پیامدها در شهر تهران ۱۳۹۵»، با استفاده از شیوه معرفی شده استراوس و کوربین^۱ (1998) در نظریه‌مبنایی، به این نتیجه رسیدند که یکی از شرایط علی طلاق از نظر سوژه‌ها، ناهمسان همسری است.

صادقی و همکاران (۱۳۹۷) در تحقیق خود با عنوان «تأثیر الگوهای ازدواج در رضایت زناشویی و تمایل به طلاق در شهر تهران»، به این نتیجه رسیدند که رابطه و معاشرت با جنس مخالف قبل از ازدواج، الگوهای سنتی و مدرن انتخاب همسر و ناهمسان همسری طبقاتی، به رضایت زناشویی کمتر و ریسک بیشتر طلاق منجر می‌شود.

شیردل و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهشی با عنوان «برساخت ازدواج بین مذهبی موفق و زمینه‌های شکل‌گیری

¹ Strauss & Corbin

² Lehrer and Chiswick

³ Sherkat

⁴ Cohort

⁵ Dribe and Lundh

⁶ Glavatskaya et al.

از ارزش‌ها نمی‌تواند به‌عنوان هدایتگر مسلم، در کنش اجتماعی به کار گرفته شود. مدرنیته فرهنگی شامل افزایش در اعتماد به دانش علمی است که از طریق به‌کارگیری اصول عقلانیت صوری و به کار رفتن در تکنولوژی‌هایی رشد کرده است که به‌وسیله توفیقات عملی‌شان ارزیابی می‌شوند. شاکله اصلی فرهنگ مدرنیته هم سکولار و هم فردگراست. باورهای مذهبی برای ماندگاری یا با مشکلات عدیده‌ای مواجهه‌اند و یا به‌عنوان نبود عقلانیت، در چهره دانش علمی ظاهر می‌شوند. بنابراین لازم است هر شخصی انتخاب خود را بدون رهبری مقتدر باورهای سنتی یا عمومیت‌یافته سازمان‌دهی کند (Scott, 2006: 215).

ازدواج میان‌گروهی، رابطه صمیمانه‌ای را بین گروه‌های اجتماعی ایجاد می‌کند و یکی از بهترین شاخص‌های فاصله اجتماعی بین گروه‌های منزلتی، گروه‌های قومی، نژادی و مذهبی است. در سطح اجتماعی، نرخ ازدواج ناهمگن، نشان‌دهنده مرزهای گروهی است و به محققان این امکان را می‌دهد تا همانندسازی و سازگاری فرهنگی و میزانی را دنبال کنند که گروه‌های منزلتی از موقعیت خود به‌واسطه وراثت مراقبت می‌کنند. در سطح فردی، ازدواج میان‌گروهی بینشی را نسبت به ترجیحات و انتخاب افراد فراهم می‌آورد؛ زیرا ازدواج از مهم‌ترین تصمیمات زندگی افراد محسوب می‌شود. تئوری‌ها و تحقیقات نشان می‌دهد همراه با ترجیحات شخصی، فشارهای درون گروه و بیرون از گروه و ساختار بازارهای ازدواج نیز، بر ازدواج میان‌گروهی تأثیر می‌گذارد (Sherkat, 2004: 607). افزایش در ازدواج‌های بین مذهبی ممکن است نشانگر کاهش اهمیت مذهب یا ناتوانی گروه‌های مذهبی در تأثیرگذاری بر تصمیم‌گیری خانواده جوانان باشد. همچنین ممکن است ازدواج بین گروهی نشان‌دهنده کاهش مرزهای اجتماعی و فرهنگی بین گروه‌های متمایز قبلی باشند. در حالت اول، افزایش در ازدواج‌های بین گروهی تابعی از عرفی شدن^۴ است؛ زیرا ترجیحات مذهبی برای انتخاب‌های خانوادگی کمتر تعیین‌کننده است و یا محدودیت‌های اجتماعی

«ازدواج‌های میان‌گروهی در اواخر قرن نوزده تا اوایل قرن بیست: مقایسه روسیه و نروژ»، ازدواج‌های بین نژادی و مذهبی را در روسیه و نروژ طی دهه‌های حدود ۱۹۰۰ مقایسه می‌کنند. نتیجه اصلی مقاله این بود که دین نسبت به قومیت، تنظیم‌کننده قوی‌تری در ازدواج است.

جمع‌بندی پیشینه تحقیق

با مرور پیشینه تحقیق به این نتیجه می‌رسیم که همسان‌همسری در ایران غلبه دارد (هاشمی و همکاران، ۱۳۹۳) و عوامل فرهنگی و مذهبی در همسرگزینی (همسان همسری و ناهمسان همسری) (Dribe and Lundh, 2011; Glavatskaya et al., 2020; Sherkat, 2004) نقش مهمی را ایفا می‌کنند. تحلیل پیشینه تحقیق نشان می‌دهد ناهمسان همسری با چالش‌هایی نظیر دخالت والدین در خانواده‌های جوان (شهوولی و رضایی‌فر، ۱۳۹۰)، نارضایتی زناشویی (آزادیان و فتحی، ۱۳۹۵؛ صادقی و همکاران، ۱۳۹۷)، طلاق (نوابخش و محمدی، ۱۳۹۵؛ طاهری بنچناری و همکاران، ۱۳۹۷؛ Lehrer and Chiswick, 1993) ارتباط دارد. بر این اساس، این پژوهش با مطالعه کیفی و عمیق، به فرایند شکل‌گیری چالش‌های بین زوجین ناهمسان همسر مذهبی توجه و مطالب آن را واکاوی می‌کند.

مرور پیشینه نظری

گیدنز^۱ (۱۳۸۲) در باب تحول و دگرگونی شکل خانواده در عصر مدرن و فرایند جهانی‌شدن، بر این باور است که امروزه ترکیب خانواده سنتی تغییر کرده و نقش‌های ثابت زن و مرد در این نهاد، دچار تحولات بسیار زیادی شده است. مدرنیزاسیون می‌تواند به‌مثابه عقلانی‌شدن^۲، پیش‌رونده ترتیبات اجتماعی تلقی شود که باعث تضعیف سنت‌گرایی می‌شود و سطح کلی عقلانیت صوری^۳ را در سازمان اجتماعی افزایش می‌دهد. پایه‌های اقتدار کاملاً نسبی‌اند و هیچ سیستمی

¹ Giddens

² Rationalisation

³ Formal rationality

⁴ Secularization

می‌دانند که به دو گروه تعلق دارند و آنها هویت خود را در محدوده‌های موقعیتی فعالانه‌ای انتخاب می‌کنند. از این منظر، اعتقاد بر این است که فرزندان ازدواج میان‌گروهی، تحت فشار والدین و دو دسته از خانواده‌ها برای وفاداری به هر دو گروه قرار دارند. برخی از نویسندگان معتقدند که این موضوع، به آگاهی بیشتر نسبت به مرزهای گروهی و شاید تمایل شدید به انتخاب یک هویت اقلیت، به‌ویژه در بین افراد تحصیل کرده منجر می‌شود. اگر والدین بومی به مذهب والدین مهاجر روی بیاورند، ابقاگرایی^۵ رخ می‌دهد. در حالت دیگر، والدین ناهمساز و فرزندانشان ممکن است با پرهیز از مسائل مربوط به قومیت و ملیت در زندگی روزمره، تنش حاصل از این وفاداری‌های متعارض را کاهش دهند. این موضوع به تأکید کمتر بر عضویت در گروه و هویت‌یابی ضعیف‌تر با هر گروه خواهد انجامید (Kalmijn, 2015: 148).

دیدگاه یکسان‌سازی^۶ هم چنین می‌اندیشد که مهاجران در ابتدا خصوصیات فرهنگی و اقتصادی-اجتماعی دارند که آنها را از بومیان متمایز می‌کند و مانع از ازدواج بین قومی می‌شود. فرایند ادغام متضمن فرهنگ‌پذیری (مثلاً یادگیری زبان مادری یا اتخاذ الگوهای فرهنگی گروه بومی) و ادغام ساختاری (برای مثال دستیابی به وضعیت اقتصادی-اجتماعی مشابه با جمعیت بومی) است. این فرایند زمانی کامل می‌شود که هیچ تفاوتی بین گروه مهاجر و گروه بومی وجود نداشته باشد. ادغام، دل‌بستگی قومی را کاهش می‌دهد و باعث افزایش تماس با شرکای احتمالی گروه‌های دیگر می‌شود و همین، تمایل به برون‌همسری را افزایش می‌دهد؛ در نتیجه، ازدواج میان‌گروهی به‌مثابه نتیجه و پیامد منطقی فرآیند ادغام تلقی می‌شود (Dribe & Lundh, 2011: 330-331).

مدرنیزاسیون، عرفی‌شدن، عقلانی‌شدن، افسون‌زدایی، فردگرایی، گسترش ارتباطات اجتماعی، مهاجرت، افزایش دانش و تحصیلات، فرایند ادغام و یکسان‌سازی، کاهش تعصبات قومی و نژادی، ... در مجموع ساختار ازدواج و

ایجادشده از نظر مذهبی بر انتخاب شریک زندگی، فاقد تأثیر است. تحقیقات نشان می‌دهد ازدواج متقابل بین پروتستان‌ها و کاتولیک‌ها در ایالات متحده، با گذشت زمان و در بین هم‌گروه‌ها افزایش یافته است (Sherkat, 2004: 608).

به‌طور کلی، افزایش نسبت ازدواج‌های میان‌گروهی تا حدودی نشانه و علامت نوسازی و افول قدرت دین تفسیر می‌شود (Glavatskaya, 2020: 15). به‌لحاظ فرهنگی، مدرنیته حول محور ساختارهای عرفی‌شدن^۱ و فردگرایی بنا شده است. اگرچه تعهدات جمعی کاهش یافته است، منافع و انتخاب‌های فردی افزون‌تر شده است. این عرفی‌شدن یا افسون‌زدایی^۲ که از عقلانی‌شدن مذهب منبث می‌شود، انعطاف‌پذیری و پرسش‌های انتقادی را در همه موضوعات نهادینه کرد. این شرایط به پذیرش غیرانتقادی اقتدارهای اعمال‌شده اجازه نمی‌دهد و به همین نسبت، علاقه‌مندی به ابداع و جهت‌گیری فعالانه نسبت به دنیا را تشویق می‌کند (Scott, 2006: 211).

با توجه به مسئله انگ‌زنی^۳، فرزندان ازدواج میان‌گروهی، بیشتر شبیه کودکان مهاجرند تا کودکان بومی، به‌ویژه در ابعاد اجتماعی و اقتصادی مهاجرت که انگ‌زنی و تبعیض تأثیرگذار است. به‌علاوه، دیدگاه انگ‌زنی متضمن تأثیرات متقابل طبقه یا پایگاه اقتصادی-اجتماعی است. تحقیقات پیشین نشان می‌دهد تعصبات قومی و نژادی در میان افراد تحصیل‌کرده ضعیف‌تر است؛ از این رو، کودکان ازدواج‌های میان‌گروهی با سطح اجتماعی بالاتر، بیشتر از کودکان ازدواج‌های میان‌گروهی با سطح اجتماعی پایین‌تر پذیرش می‌شوند. تأثیر ازدواج میان‌گروهی بر فرزندان با سطح اجتماعی بالاتر، مثبت‌تر خواهد بود (Kalmijn, 2015: 147). دیدگاه کثرت‌گرایانه^۴ نشان می‌دهد فرزندان ازدواج میان‌گروهی، نسبت به کودکانی که هر دو والدشان مهاجرند، با گزینه‌های متنوع‌تری روبه‌رویند. فرزندان ازدواج میان‌گروهی به‌خوبی

¹ Secularization

² Disenchantment

³ Stigmatization

⁴ Pluralist Perspective

⁵ Retentionism

⁶ Assimilation

پرسیده می‌شد و در صورت بیان نارضایتی، ابراز پشیمانی و اختلاف با همسر، سؤالات اکتشافی بیشتر (نظیر تجربه خودتان را از ازدواج با فردی از مذهب دیگر توصیف کنید؟ در این دوران زندگی با هم اختلاف نظرتان بیشتر روی چی بود؟ وقتی به اختلافی پیش میاد، چه اتفاقی میفته؟ چطوری حل میشه؟ چه شرایطی پیش اومد که اختلاف پیش آمد؟ فکر می‌کنید ازدواج با مذهب دیگر چه پیامدهایی داره؟) بیان شد. پس از تحلیل مصاحبه‌ها و طبقه‌بندی و مقایسه بین مقولات، برای تکمیل مدل مفهومی از نمونه‌گیری نظری استفاده شد. در این مرحله از چند نفر از زوجین براساس اطلاعات مورد نیاز سؤالات تکمیلی (نظیر تعامل شما با خانواده خودتان و خانواده همسران چگونه است؟ تعامل آنان با شما چگونه است؟ رابطه‌تون را چطوری مدیریت می‌کنین؟ مثلاً چطوری تصمیم‌گیری می‌کنین؟ کارهای خونه را چطوری تقسیم می‌کنین؟ فکر می‌کنید ازدواج با مذاهب دیگر برای فرزندان چه مشکلاتی در پی داشته است؟) مطرح شد.

در این تحقیق، اشباع نظری به‌مثابه تکرار داده‌های قبلی در جریان تحلیل مصاحبه‌ها، غنی شدن مقولات استخراج شده از مصاحبه‌ها و استحکام روابط ملاک تعیین حجم نمونه در نظر گرفته شد. به عبارت دیگر، مقوله جدیدی با مصاحبه‌های جدید توسعه، اضافه و تکمیل نمی‌شد و روابط بین مقولات شکل می‌گرفت و تغییر جدیدی به وجود نمی‌آمد. نمونه این تحقیق پس از مصاحبه با ۲۹ نفر از زوجین ناهمسان مذهبی در استان سیستان و بلوچستان (جدول ۱) به اشباع نظری رسید. در فرایند انجام مصاحبه‌ها و تحلیل و مقایسه آنها، پژوهشگر متوجه انباشت و تکمیل اطلاعات از سوی مشارکت‌کنندگان مختلف شد تا اینکه از مصاحبه نفر بیست و دوم به بعد، محقق متوجه شد اطلاعات چندانی به یافته‌ها و مقولات قبلی افزوده نمی‌شود و اطلاعات مرتب تکرار می‌شوند.

خانواده را تغییر می‌دهد که یکی از آنها، افزایش ازدواج‌های میان‌گروهی بر مبنای مذهب است. دیدگاه‌های نظری متعددی راجع به این پدیده اجتماعی وجود دارد که به‌اختصار به پاره‌ای از آن‌ها اشاره شد.

روش پژوهش

این تحقیق به دنبال واکاوی نظام معنایی زوجین ناهمسان مذهب از زندگی مشترک در استان سیستان و بلوچستان است. به دلیل حساسیت موقعیت جامعه مطالعه شده و کسب اطلاعات عمیق و واقعی از تحقیق کیفی و برای کشف مدل مفهومی از این فرایند، بر پایه دیدگاه مشارکت‌کنندگان از روش‌شناسی نظریه زمینه‌ای استفاده شد. در واقع، محقق نظریه زمینه‌ای به دنبال خلق نظریه‌ای در بررسی و مطالعه کسانی است که در فرایند کنش یا تعامل مشابهی درگیرند (Strauss & Corbin, 1998). برای انتخاب مشارکت‌کنندگان از نقاط مختلف استان سیستان و بلوچستان و محدودیت ازدواج ناهمسان مذهب و دسترسی نداشتن آسان، ابتدا از نمونه‌گیری هدفمند استفاده شد. معیارهای انتخاب مشارکت‌کنندگان براساس مذهب متفاوت زن و شوهر، اختلاف بین زوجین و نارضایتی از زندگی زناشویی، سکونت در استان سیستان و بلوچستان انجام شد. در این پژوهش زوجینی انتخاب شدند که براساس نوع مذهب در دین اسلام متفاوت باشند، به نحوی که زن و شوهر یکی اهل تسنن و دیگری اهل تشیع باشد. برای تشخیص کیفیت زندگی زناشویی، در ابتدای مصاحبه نظر زوجین درباره رضایت از زندگی زناشویی با همسر، احساس پشیمانی از ازدواج با فرد دارای مذهب متفاوت و توصیه این شکل ازدواج به دیگران (نظیر در حال حاضر رابطه شما و همسرتون چطوره؟ چه نصیحتی برای دختر و پسرها برای ازدواج با فردی از مذهب دیگر دارید، چرا؟ اوقاتی داشتید از اینکه با همسران ازدواج کردید پشیمون شوید؟ چرا؟)

جدول ۱- ویژگی‌های مشارکت‌کنندگان

Table 1- Characteristics of the participants

ردیف	جنسیت	سن	مذهب	سنوات ازدواج	تعداد فرزند	تحصیلات	شغل
۱	زن	۵۵	شیعه	۳۷	۴	ابتدایی	خانه‌دار
۲	زن	۲۹	شیعه	۶	۱	کارشناسی	خانه‌دار
۳	مرد	۴۹	سنی	۲۲	۲	فوق دیپلم	شغل آزاد
۴	زن	۳۹	سنی	۱۵	۲	دیپلم	خانه‌دار
۵	مرد	۴۹	شیعه	۲۵	۲	کارشناسی	معلم ابتدایی
۶	مرد	۲۵	سنی	۲	۰	کارشناسی	شغل آزاد
۷	مرد	۳۰	شیعه	۴	۰	کارشناسی ارشد	مهندس
۸	زن	۴۵	شیعه	۱۶	۲	کارشناسی	پرستار
۹	مرد	۳۰	سنی	۵	۱	کارشناسی	شغل آزاد
۱۰	مرد	۲۵	شیعه	۳	۰	کارشناسی	کارمند
۱۱	زن	۴۹	شیعه	۱۵	۳	دیپلم	خانه‌دار
۱۲	زن	۳۵	شیعه	۱۰	۱	کارشناسی	کارمند
۱۳	مرد	۵۲	سنی	۱۸	۳	دیپلم	شغل آزاد
۱۴	زن	۴۸	شیعه	۲۰	۴	دیپلم	خانه‌دار
۱۵	زن	۳۷	شیعه	۱۳	۲	کارشناسی	خانه‌دار
۱۶	زن	۴۲	شیعه	۱۱	۱	دکتری	متخصص بیهوشی
۱۷	زن	۳۳	شیعه	۶	۲	کارشناسی	خانه‌دار
۱۸	زن	۳۴	سنی	۱۲	۲	دیپلم	خانه‌دار
۱۹	زن	۵۴	شیعه	۲۱	۴	ابتدایی	خانه‌دار
۲۰	مرد	۳۴	سنی	۵	۰	کارشناسی ارشد	کارمند
۲۱	مرد	۵۰	سنی	۲۴	۳	دیپلم	شغل آزاد
۲۲	زن	۴۱	شیعه	۱۵	۲	کارشناسی	کارمند
۲۳	مرد	۴۵	سنی	۱۸	۲	دیپلم	شغل آزاد
۲۴	زن	۳۹	شیعه	۱۴	۳	دیپلم	خانه‌دار
۲۵	زن	۳۸	شیعه	۹	۲	کارشناسی	کارمند
۲۶	زن	۵۸	شیعه	۳۵	۴	ابتدایی	خانه‌دار
۲۷	مرد	۵۵	سنی	۳۱	۳	ابتدایی	شغل آزاد
۲۸	مرد	۲۶	شیعه	۳	۰	دیپلم	شغل آزاد
۲۹	زن	۳۴	شیعه	۶	۱	کارشناسی	خانه‌دار

شرایط و فرایند مصاحبه، گاهی کم یا زیاد شدند و در صورت نیاز سؤالات بیشتری از مشارکت‌کننده، پرسیده می‌شد. همکاری زوجین زن و مرد در مصاحبه، آزادانه و با کسب رضایتشان انجام شد و در ابتدای مصاحبه، تمامی

برای گردآوری داده‌ها از مصاحبه عمیق و نیمه‌ساختاریافته استفاده شده است. معمولاً محقق مصاحبه‌هایی را در حدود ۱:۳۰ الی ۲:۳۰ ساعت در میدان تحقیق انجام داد. راهنمای سؤالات مصاحبه به فراخور

لازم به دست آید که خلاصه دقیق و کاملی از مباحث تهیه شده و نظرات و نکاتی در تحلیل اطلاعات، جست‌وجو و برجسته شده است که مشارکت‌کنندگان بر آن تأکید داشتند. در روش سوم، یعنی مقایسه‌های تحلیلی، همواره محقق در مراحل مختلف جمع‌آوری و تحلیل اطلاعات به پیش‌فرض‌های روش‌شناسی، سؤالات اساسی تحقیق و داده‌ها رجوع و ساخت‌بندی مقولات و مدل پارادایمی را با داده‌های خام مقایسه کرد تا از صحت یافته‌های تحقیق به دست آمده اطمینان یابد.

یافته‌های تحقیق

در این پژوهش، مقوله محوری و هسته‌ای که همواره از داده‌ها به دست می‌آید و تمامی مقوله‌های اصلی دیگر به آن مرتبط می‌شوند، «خانواده ناهمگون و تضادهای خانوادگی» است. پدیده محوری این تحقیق بیان می‌کند که چگونه چالش‌های زندگی مشترک بین زوجین ناهمسان مذهب، به پیامد نارضایتی از زندگی ختم می‌شود. همچنین، با توجه به اینکه پدیده محوری از مقولات اصلی «ازدواج پرخطر و ناهمسان‌همسری مذهبی»، «تعاملات غیرمسالمت‌آمیز خانوادگی در فضای متعصبانه»، «تعارض مذهبی-قومیتی و تعاملات غیرتفاهم‌آمیز زوجین»، «ناسازگاری زوجین و زیست تنش‌زا» و «نارضایتی از زندگی ناهموار و ناآرام» استخراج شده است، «خانواده ناهمگون و تضادهای خانوادگی» نام گرفت. این پنج مقوله اصلی نیز از مقولات فرعی دیگری منبث شده‌اند که در ادامه هر یک از مقولات اصلی استخراج و با نقل‌قول‌های مشارکت‌کنندگان توضیح داده می‌شود.

حقوق به مشارکت‌کنندگان توضیح داده و سپس مصاحبه با رضایت آنها آغاز شد.

در این روش، طی فرایندی رفت‌وبرگشتی، به تدریج مفاهیم از دل کدها و از دل مفاهیم، مقوله‌ها و از دل مقوله‌ها، نظریه بیرون می‌آید (Strauss and Corbin, 1998: 22)؛ بنابراین برای تحلیل داده‌ها براساس روش تحلیل گلیزر و استروس^۱ (1967)، سه مرحله کدگذاری انجام شد: ۱- کدگذاری باز؛ ۲- کدگذاری محوری؛ ۳- کدگذاری گزینشی.

در کدگذاری باز، متن مصاحبه‌ها چندین بار خوانده و حدود ۷۶ مفهوم از جملات معنی‌دار استخراج شد. مفاهیم در کدگذاری محوری، در ۱۴ مقوله فرعی و ۵ مقوله اصلی و انتزاعی‌تر تلفیق شدند. در نهایت در کدگذاری انتخابی یک مقوله هسته‌ای نهایی «خانواده ناهمگون و تضادهای خانوادگی» استخراج شد که جامع و چکیده‌ای از تمامی مقولات اصلی و تحلیل داستانی از فرایند داده‌هاست. همچنین با توجه به سؤالات راهنمای مصاحبه و مقولات استخراج‌شده نهایی، جایگاه هر مقوله در مدل پارادایمی و رابطه زیر مقوله‌ها با مقولات اصلی و مقوله هسته‌ای مشخص شد.

در این پژوهش، از راهبردهای مثلث‌بندی، اعتبار پاسخ‌گو و مقایسه‌های تحلیلی برای اثبات قابلیت اعتماد^۲ و افزایش باورپذیری براساس نظریه زمینه‌ای استروس و کوربین (1998) استفاده شده است. برای اعتباریابی یافته‌های تحقیق، از مثلث‌بندی کدگذاران، محققان و کارشناسان حیطه خانواده استفاده شد، به این ترتیب که در جریان تحلیل اطلاعات، کدگذاران و محققان مختلف مشارکت داده شدند و بین آنها درباره یافته‌های تحقیق توافق وجود داشت. نکاتی که بعد از نتایج تحقیق، از سوی مشاوران خانواده و جامعه‌شناسان ارائه شد، همگی در جهت تأیید یافته‌های تحقیق بودند.

در شیوه اعتبار پاسخ‌گو، بعد از تحلیل اطلاعات با چندی از مشارکت‌کنندگان تماس مجدد برقرار شد و متن مصاحبه و تحلیل آن برای تصدیق موارد با آنها مطرح شد، تا اطمینان

¹ Glaser & Strauss

² trustworthiness

جدول ۲- مقوله‌های اصلی و فرعی پژوهش

Table 2- The main and subcategories of the research

مقولات اصلی	مقولات فرعی	مفاهیم اولیه
ازدواج پرخطر و ناهمساز مذهبی	ازدواج ناخواسته و اجباری	تمایل نداشتن به ازدواج با یکدیگر، تحمیل ازدواج از سوی خانواده‌ها، آشنانیدن زوجین قبل از ازدواج، ازدواج برای رهایی از شرایط سخت خانواده، ازدواج سستی بدون رضایت زوجین
	نارضایتی اولیه خانواده‌های زوجین	مخالفت اولیه خانواده‌ها، همکاری نکردن خانواده‌ها در وصلت و ازدواج زوجین، ایجاد شرایط سخت برای زوجین در ابتدای ازدواج، بی‌اطمینانی خانواده‌ها به دوام ازدواج، نگرش منفی خانواده‌ها به ازدواج بین مذهبی، رفتارهای طردگونه در ابتدای ازدواج
	ازدواج عاشقانه و ناآگاهانه	ایجاد علاقه بدون شناخت، کافی دانستن عشق و توجه نکردن به تفاوت‌ها، توجه نکردن به تفاوت مذهبی، عشق کورکورانه
	افزایش تدریجی اختلافات زوجین	کم‌اهمیت دانستن اختلافات در آغاز زندگی، بروز اختلافات در موقعیت‌های جدید زندگی مشترک، بروز و افزایش اختلافات به تدریج، تجمع اختلافات حل نشده
تعاملات غیرمسالمت‌آمیز خانوادگی در فضای متعصبانه	تعاملات متعصبانه و مستبدانه بین زوجین	ممانعت از شرکت در مراسم‌های مذهبی، آزاد نبودن برای ابراز عقاید مذهبی در منزل، تحمیل عقیده مذهبی به یکدیگر، برتر دانستن مذهب خود، نداشتن نگرش تقریبی در مقابل مذهب یکدیگر، توهین به مذهب یکدیگر، بی‌احترامی به مذهب یکدیگر
	طردشدگی و تعاملات سرد خانوادگی بعد از ازدواج	صمیمی نبودن با خانواده همسر بعد از ازدواج، کاهش رفت و آمد خانوادگی بعد از ازدواج، ابراز نارضایتی خانواده‌ها بعد از ازدواج، نبود مقبولیت در خانواده، قطع ارتباط با خانواده بعد از ازدواج، پذیرش نشدن فرد در خانواده بعد از ازدواج، محدود کردن رفت و آمد بعد از ازدواج توسط خانواده‌ها
	آزار مذهبی از سوی خانواده زوجین	رفتار نامناسب خانواده همسر، توهین به اعتقادات در خانواده همسر، تعصب مذهبی در خانواده همسر، لج‌بازی در اعتقادات مذهبی در خانواده همسر، احترام نگذاشتن به حساسیت‌های مذهبی در خانواده‌های زوجین
تعارض مذهبی و قومیتی زوجین و تعاملات غیر تفاهم‌آمیز	تفاوت‌های فرهنگی-قومیتی و تشدید مضاعف اختلافات بین زوجین	ازدواج شمال با جنوب، آشکار شدن تفاوت‌های قومیتی و مذهبی از آغاز آشنایی خانواده‌ها، تضاد آشکار مذهبی و قومیتی، اختلافات فرهنگی بین اقوام
	شکاف مذهبی و زیست زناشویی غیر تفاهم‌آمیز	نپذیرفتن تفاوت‌های مذهبی، تلاش نکردن برای رسیدن به تفاهم مذهبی، توجه نکردن به شباهت‌های مذهبی، آگاهی نداشتن از حساسیت‌های مذهبی یکدیگر، تأکید بر تفاوت‌ها، مهم دانستن تفاوت‌های مذهبی در زندگی مشترک
ناسازگاری زوجین و زیست تنش‌زا	تضاد زوجین در تربیت مذهبی فرزندان	چالش‌های تربیتی در خانواده، تحمیل مذهب به فرزند، تفاوت سبک‌های فرزندپروری ناشی از مذهب، اختلاف در انتخاب‌های وابسته به مذهب، اختلاف بر سر عملکرد مذهبی فرزندان

تنش‌ها در خانواده به علت تفاوت مذهبی، افزایش مشاجرات در خانواده، ظهور تعصبات مذهبی در تصمیم‌گیری‌ها، افزایش احتمال اختلاف با خانواده‌های زوجین، تعمیق تفاوت‌های فرهنگی ناشی از تفاوت مذهبی، نبود همبستگی مذهبی در بین زوجین، اختلاف سلیقه ناشی از مذهب در مسائل خانوادگی	تنش‌های خانوادگی و تعاملات کشمکش‌آمیز بین زوجین
تحمل شرایط به سبب فرزندان، عادت به تفاوت‌ها، بی نتیجه دانستن مشاجرات، کوتاه‌آمدن به سبب حفظ آرامش زندگی، نداشتن راهی جز ماندن در کنار هم، تحمل مشکلات و تعارضات به سبب حفظ خانواده	سازگاری اجباری زوجین
پشیمانی از ازدواج بین مذهبی، توصیه نکردن به ازدواج بین مذهبی، اجازه ندادن به فرزندان برای ازدواج بین مذهبی، خوش‌بین نبودن به ازدواج بین مذهبی، سخت‌دانستن ازدواج بین مذهبی	تجربه عبرت‌آموز و نارضایتی از نارضایتی از زندگی ناهموار و ناآرام ازدواج بین مذهبی
سردرگمی مذهبی فرزندان، زدگی مذهبی در فرزندان، شکایت فرزندان از تعارضات مذهبی، سختی درک تفاوت‌های مذهبی در کودکی، تمایل والدین به ترویج مذهب خود و فشار به فرزندان	برزخ روحی فرزندان زوجین بین مذهبی

۱-۵- شرایط علی: ازدواج پرخطر و ناهمسان همسری مذهبی

سستی بدون رضایت زوجین» است. مشارکت‌کننده زن شیعه (۵۵ ساله) چنین نقل می‌کند: «پدرم فوت کرده بود و مادرم ازدواج مجدد داشت و همسر مادرم اذیت می‌کرد و شرایط خوبی در خانه نداشتم، برای همین وقتی همسرم او مد خواستگاری، چون دوست برادرم هم بود، مجبور شدم ازدواج کنم». مشارکت‌کننده مرد اهل سنت (۴۹ ساله) درباره ازدواج تحمیلی و ناخواسته چنین می‌گوید: «مادرم با خاله همسر دوست بود و مادرم اصرار کرد این دختر خوبه و من حتی همسرم را قبل از ازدواج ندیدم؛ اما به اصرار خانواده زن گرفتم».

ب- ازدواج عاشقانه و ناآگاهانه: در انتخاب همسر درست، لازم است به هر دو بعد عاطفی و شناختی توجه کرد؛ زیرا غفلت از هر بعد موجب مشکلاتی در رابطه زناشویی می‌شود. مفاهیم «ایجاد علاقه بدون شناخت، کافی دانستن عشق و توجه نکردن به تفاوت‌ها، عشق در یک نگاه و توجه نکردن به تفاوت مذهبی و عشق کورکورانه» همگی حاکی از شکل‌گیری عشق رماتیکی بدون شناخت کافی و درست بین زوجین قبل از ازدواج است. تعدادی از زنان مشارکت‌کننده (به‌طور مثال زن ۳۹ ساله - اهل تسنن) ذکر کردند:

«ما در یک محل زندگی می‌کردیم و همسرم در

ناهمسان همسری مذهبی و اشکال همسرگزینی به شیوه غیر اصولی و با ریسک زیاد، به‌عنوان شرایط علی، توضیح مناسبی از سازوکار شکل‌گیری پدیده محوری «خانواده ناهمگون و تضادهای خانوادگی» در زندگی زوجین ناهمسان است. ناآشنایی درست زوجین از یکدیگر، تفاوت و اختلافات زیاد بین آنها و موافقت‌نداشتن خانواده‌ها با این ازدواج، موجب شده است تا ازدواج پرخطر و ناهمسان همسری مذهبی را تجربه کنند که به خانواده ناهمگون و تضادهای خانوادگی ختم می‌شود. این مقوله اصلی شامل مقولات فرعی «ازدواج ناخواسته و اجباری»، «ازدواج عاشقانه و ناآگاهانه»، «افزایش تدریجی اختلافات زوجین» و «نارضایتی اولیه خانواده‌های زوجین» می‌شود.

الف- ازدواج ناخواسته و اجباری: فشارهای اجتماعی و انتخاب نکردن آزادانه همسر دلخواه، به عدم شناخت عاطفی، فکری و رفتاری دوطرفه زوجین و مخفی ماندن اختلافات و در نهایت برساخت نارضایتی از زندگی شده است. مفاهیم اشاره شده آنها شامل «تمایل نداشتن به ازدواج با یکدیگر، تحمیل ازدواج از سوی خانواده‌ها، ناآشنایی زوجین قبل از ازدواج، ازدواج برای رهایی از شرایط سخت خانواده، ازدواج

زوجین، ایجاد شرایط سخت برای زوجین در ابتدای ازدواج، بی‌اطمینانی خانواده‌ها به دوام ازدواج، نگرش منفی خانواده‌ها به ازدواج بین مذهبی، رفتارهای طردگونه در ابتدای ازدواج، نشان‌دهنده عدم موافقت و رضایت والدین با وقوع این ازدواج ناهمساز و در نهایت ازدواج پرخطر بین آنهاست. در زمینه پیش‌بینی والدین و مخالفت با ازدواج ناهمساز مذهب (زن شیعه ۲۹ساله)، چنین اظهار کردند:

«من و همسر به سختی به هم رسیدیم. خانواده‌ها اصلاً مایل نبودند. پدر و مادرم خیلی از عواقب ازدواج با مذهب دیگه به هم می‌گفتن و اصلاً راضی نبودن و می‌گفتن مطمئنیم به زودی دچار مشکل می‌شوید و این ازدواج رو قبول نمی‌کردن».

اظهارات مشارکت‌کننده‌ای (مرد ۲۵ساله سنی) حاکی از مخالفت سرسختانه و تمایل نداشتن خانواده به وصلت با مذهب دیگر است:

«مادرم خیلی مخالف بود، حتی حاضر نبود بیاد خواستگاری و بقیه اعضای خانواده هم مخالف بودن، چون از ازدواج با مذهب دیگه خوششون نمیومد؛ اما با گذشت زمان، راضی شدن و ما ازدواج کردیم».

شرایط زمینه‌ای: تعاملات غیرمسالمت‌آمیز خانوادگی در فضای متعصبانه

مقوله «تعاملات غیرمسالمت‌آمیز خانوادگی در فضای متعصبانه»، شرایط زمینه‌ای و خاصی را ایجاد کرده و در فرایند پدیدۀ محوری از هم گسیختگی خانوادگی و کنش و راهبردهای زوجین ناهمساز مذهب، نقش داشته است. زمانی که فضای تعاملی خانواده بسته و متعصبانه باشد، انطباق افراد، گفت‌وگو و هم‌زیستی مسالمت‌آمیز کمتر می‌شود. مقوله اصلی تعاملات غیرمسالمت‌آمیز خانوادگی در فضای متعصبانه، از ۳ مقوله فرعی «طردشدگی و تعاملات سرد خانوادگی بعد از ازدواج، تعاملات متعصبانه و مستبدانه بین زوجین و آزار مذهبی از سوی خانواده زوجین» تشکیل شده است.

الف- طردشدگی و تعاملات سرد خانوادگی بعد از ازدواج: این مقوله از مفاهیمی چون «صمیمی نبودن با خانواده

نزدیک خانه ما سوپرمارکت داشت. منم برای خرید آنجا می‌رفتم و عاشق همدیگر شدیم. من حتی اوایل نمی‌دانستم مذهب همسر منی است و وقتی هم فهمیدم این‌قدر عاشقش شده بودم که دیگر برام مهم نبود».

یا مشارکت‌کننده دیگری (مرد ۳۰ساله - شیعه) اظهار کرد:

«در دانشگاه با همسر آشنا شدم و گاهی در مسیر باهم صحبت می‌کردیم و به رابطه عاشقانه بین ما ایجاد شد و اوایل همش حرف‌های عاشقانه بود و فقط می‌خواستیم بهم برسیم و اصلاً به تفاوت‌های مذهبی توجه نداشتیم. فکر می‌کردیم عشق برای آغاز زندگی مشترک کافی است».

ج- افزایش تدریجی اختلافات زوجین: عدم توجه و

تلاش برای حل اختلافات اولیه، به مرور زمان به انباشت مسائل حل‌نشده، تکرار و تشدید تضادهای خانوادگی منجر می‌شود. مفاهیم «کم‌اهمیت‌دانستن اختلافات در آغاز زندگی، آگاهی از تفاهم‌نداشتن در موقعیت‌های جدید زندگی مشترک، بروز و افزایش اختلافات به تدریج، تجمیع اختلافات حل‌نشده» در صحبت‌های مشارکت‌کنندگان، حاکی از مقوله ظهور تدریجی و صعودی اختلافات فکری، مذهبی، رفتاری و... در زندگی زوجین بعد از ازدواج است. تعدادی از مشارکت‌کنندگان درباره غفلت از تفاوت‌ها و افزایش تدریجی اختلافات بعد از ازدواج (به‌طور مثال زن ۴۵ساله، شیعه)، چنین بیان کردند:

«وقتی ازدواج کردیم، فکر می‌کردیم عشق کافی است و تفاوت‌ها مهم نیست؛ اما با گذشت زمان کم‌کم اختلافات شروع شد».

درباره آگاهی از تفاهم‌نداشتن با یکدیگر در پیشامدهای جدید زندگی (مرد ۳۰ساله، اهل سنت) نیز، بیان داشتند:

«اوایل مشکلی نبود، اما با گذشت زمان ما متوجه شدیم که تفاهم نداریم و با تولد بچه این اختلافات بیشتر هم شد. ما حتی سر اسم بچه نتونستیم به تفاهم برسیم. در صورتی که در زمان خواستگاری فکر می‌کردم به راحتی اختلافات را حل می‌کنیم».

د- نارضایتندی اولیه خانواده‌های زوجین: رضایت

والدین در انتخاب همسر، نقش مهمی در حمایت‌ها و برخورد زوجین با چالش‌های متعدد زندگی دارد. مفاهیم استخراج‌شده از گفته‌های زوجین زن و مرد، شامل «مخالفت اولیه خانواده‌ها، همکاری نکردن خانواده‌ها در وصلت و ازدواج

خودم صحبت کنم و خیلی سخت‌گیری داره».

ج- آزار مذهبی از سوی خانواده زوجین:

مشارکت‌کنندگان در این تحقیق رفتارهای آزاردهنده از سوی خانواده همسرشان به اشکال مختلف تجربه کرده‌اند. در این مقوله، مفاهیم «رفتار نامناسب خانواده همسر، توهین به اعتقادات در خانواده همسر، تعصبات مذهبی در خانواده همسر، لجاجت‌بازی در اعتقادات مذهبی در خانواده همسر، احترام‌نگذاشتن به حساسیت‌های مذهبی در خانواده‌های زوجین» از گفته‌های مشارکت‌کنندگان استخراج شدند.

یکی از مشارکت‌کنندگان (زن ۳۵ ساله، شیعه) درباره رفتارهای توهین‌آمیز و آزاردهنده مذهبی آشکار خانواده همسر می‌گویند:

«گاهی رفتارهای خانواده همسر بسیار توهین‌آمیز است. آنها اصلاً جلوی من رعایت نمی‌کنند و به مذهب من توهین می‌کنند. برادرشوهرهایم من عمداً جلوی من به اعتقادات مذهب توهین می‌کنند تا من را اذیت کنند».

مشارکت‌کننده مرد ۵۲ ساله و اهل سنت درباره آزار

مذهبی-کلامی اقوام همسر توضیح داد:

«پدر همسر سعی می‌کند جلوی من رعایت کند؛ اما بقیه اقوام همسر اصلاً رعایت نمی‌کنند و حرف‌های ناراحت‌کننده‌ای درباره مذهب من می‌زنند و اوایل خیلی ناراحت می‌شدم و جر و بحث می‌کردم، اما الان حوصله بحث کردن ندارم؛ اما حرف‌هایشان اذیتم می‌کند».

همچنین زن ۳۷ ساله و شیعه درباره آزار مذهبی-کلامی

همسر و اقوام او و آرزوی نجات می‌گوید:

«آداب و رسوم و عقاید خانواده شوهرم به شدت با من تفاوت داشت و من اصلاً آنها را درک نمی‌کردم و همچنین حرف‌های شوهرم و اقوامش راجب مذهب، من را عذاب می‌داد و دوست داشتم از این وضع راحت شوم».

شرایط مداخله‌گر: تعارض مذهبی و قومیتی زوجین و

تعاملات غیر تفاهم‌آمیز

جامعه چند فرهنگی در استان سیستان و بلوچستان و تعارضات قومی و مذهبی زیاد، سبب راهبردها و کنش‌های غیرسازنده در روابط زوجین ناهمسان مذهب می‌شود.

همسر بعد از ازدواج، کاهش رفت و آمد خانوادگی بعد از ازدواج، ابراز نارضایتی خانواده‌ها بعد از ازدواج، نبود مقبولیت در خانواده، قطع ارتباط با خانواده بعد از ازدواج، پذیرفته‌نشدن فرد در خانواده بعد از ازدواج، محدودکردن رفت و آمد بعد از ازدواج توسط خانواده‌ها» تشکیل شده است.

یکی از مصاحبه‌کننده‌ها (زن ۵۴ ساله، شیعه) تجربه‌اش را درباره قطع ارتباط با خانواده بعد از ازدواج چنین توصیف کرد:

«من خودم به این ازدواج اصرار کردم و پدرم به سختی رضایت داد؛ اما بعد از اینکه با همسرم تشکیل زندگی دادم، منو خونه دیگه راه نداد و اصلاً حاضر به دیدن من نیست و این برای من خیلی ناراحت‌کننده است و دلم برای پدرم تنگ شده».

مشارکت‌کننده دیگری (مرد ۳۴ ساله، اهل سنت) درباره

پذیرفته‌نشدن همسر در خانواده نسبی بعد از ازدواج می‌گوید:

«مادر من از اول مخالف بود و هنوزم همسر منو به رسمیت نشناخته. اوایل اصلاً بهم توجهی نمی‌کرد، الان هم فقط خودم گاهی به خانواده‌ام سر می‌زنم، چون مادرم اصلاً زنم را نمی‌پذیرد».

ب- تعاملات متعصبانه و مستبدانه بین زوجین: این مقوله

شامل مفاهیمی چون «ممانعت از شرکت در مراسمات مذهبی، آزادنبودن برای ابراز عقاید مذهبی در منزل، تحمیل عقیده مذهبی به یکدیگر، برتر دانستن مذهب خود، نداشتن نگرش تقریبی در مقابل مذهب یکدیگر، توهین به مذهب یکدیگر، بی‌احترامی به مذهب یکدیگر» است که در تعاملات غیرمسالمت‌آمیز خانوادگی در فضای متعصبانه و خانوادگی ناهمگون و تضادهای خانوادگی در خانواده نقش دارد.

مشارکت‌کنندگان (مرد ۴۲ ساله، شیعه) درباره توهین همسر به مقدسات و ممانعت از شرکت در مراسمات مذهبی بیان کردند:

«همسر من نه تنها با من در مراسمات مذهبی شرکت نمی‌کنه، بلکه مانع هم میشه؛ مثلاً برادرم روز عاشورا نذری داره و همسرم اکثراً نمی‌گذارد بروم و حتی توهین هم می‌کنه».

مصاحبه‌کننده دیگر (زن ۳۳ ساله، شیعه) درباره سختگیری

متعصبانه و نداشتن نگرش تقریبی مذهبی همسر می‌گوید:

«به نظر من اگر کسی نمی‌تونه با مذهب دیگه کنار بیاد، نباید ازدواج بین مذهبی داشته باشه. همسر من واقعاً آدم متعصبیه و حتی نمی‌ذاره من با بچه‌ها در مورد مذهب

غیر تفاهم‌آمیز است که از مفاهیم «ازدواج شمال با جنوب، آشکار شدن تفاوت‌های قومیتی و مذهبی از آغاز آشنایی خانواده‌ها، تضاد آشکار مذهبی و قومیتی، اختلافات فرهنگی بین اقوام» به دست آمده است. زوجین ناهمسان مطالعه‌شده (برای نمونه زن ۳۴ ساله، شیعه) معتقدند تفاوت آشکار مذهبی و قومیتی زیادی بین قوم ترک و بلوچ وجود دارد: «من ترک تبریز هستم و به علت شغل پدرم به این منطقه آمدم و همسرم، دوست برادرم بود و ما باهم آشنا شدیم و ازدواج کردیم؛ اما از همان اول هم همه می‌گفتند ترک که با بلوچ ازدواج نمی‌کند و ما دو قومیت و مذهب جدا بسیار متفاوت داشتیم».

همچنین مرد ۲۵ ساله و شیعه درباره ازدواج شمال با جنوب و ظهور اختلافات از همان آغاز توضیح داد: «من و همسرم در دانشگاه آشنا شدیم. خانواده من ساکن شمال ایران و شهر ساری بودند، اما من به شدت به همسرم که بلوچ بود، علاقه مند شدم و خانواده‌ام را مجبور کردم به خواستگاری بیایند و از همان ابتدا تفاوت‌های قومیتی و مذهبی، حتی در برگزاری مراسمات برایمان مشکل‌زا بود».

راهبردها: ناسازگاری زوجین و زیست تنش‌زا

گفت‌وگوی تفاهم‌آمیز در فضای تعصب‌آمیز و متعارض، برقرار نمی‌شود و زوجین و اعضای خانواده از یکدیگر دورتر و صمیمت و پیوندهای خانوادگی کم‌رنگ‌تر می‌شود. در این شرایط، معمولاً زوجین یکدیگر را تحمل نمی‌کنند و به کشمکش با یکدیگر به شکل‌های مختلف ادامه می‌دهند. زوجین در پی پدیده محوری از هم گسیختگی خانوادگی در ناهمسان همسری مذهبی، کنش‌ها و استراتژی‌های مختلفی را اعم از «سازگاری اجباری زوجین، تضاد زوجین در تربیت مذهبی فرزندان، تنش‌های خانوادگی و تعاملات کشمکش‌آمیز بین زوجین» انتخاب کردند که آنها را به سمت نارضایتی از زندگی مشترک و چالش‌های متعدد برای اعضای خانواده هدایت می‌کند.

الف- سازگاری اجباری زوجین: مفاهیم «تحمل شرایط به سبب وجود فرزندان، عادت به تفاوت‌ها، بی نتیجه دانستن

به عبارتی، شکاف‌های قومیتی و مذهبی در جامعه در صورت فقدان، فضای تعاملی تفاهم‌آمیز یکدیگر را بیشتر تقویت می‌کند و در تعاملات خرد خانوادگی موجب تضاد و خشونت نیز می‌شود. سومین مقوله اصلی تحقیق، «تعارض مذهبی و قومیتی زوجین و تعاملات غیر تفاهم‌آمیز» است که از دو مقوله فرعی «شکاف مذهبی و زیست زناشویی غیر تفاهم‌آمیز» و «تفاوت‌های فرهنگی-قومیتی و تشدید اختلافات بین زوجین» در جامعه زوجین ناهمسان به دست آمده و از جمله شرایط مداخله‌گر در راهبردهای زوجین نسبت به پدیده از هم گسیختگی خانوادگی در ناهمسان همسری مذهبی است.

الف- شکاف مذهبی و زیست زناشویی غیر تفاهم‌آمیز:

این مقوله از مفاهیم «پذیرفتن تفاوت‌های مذهبی، تلاش نکردن برای رسیدن به تفاهم مذهبی، توجه نکردن به شباهت‌های مذهبی، آگاهی‌نداشتن از حساسیت‌های مذهبی یکدیگر، مشکلات دستیابی به تفاهم با مذهب متفاوت، مهم‌دانستن تفاوت‌های مذهبی در زندگی مشترک» تشکیل شده است؛ برای نمونه در این تحقیق، صحبت‌های مشارکت‌کنندگان (مرد ۴۹ ساله، شیعه) حاکی از مهم‌دانستن تفاوت‌های مذهبی در زندگی مشترک است:

«ما با دوتا مذهب مختلف با هم ازدواج کردیم و این دو مذهب تفاوت‌هایی داره و همیشه این تفاوت‌های عقیدتی را در نظر نگرفت و حتماً این تفاوت‌ها در زندگی ما تأثیر داره».

مشارکت‌کنندگان (برای مثال زن ۳۴ ساله، اهل سنت) درباره توجه نکردن به تفاوت‌های مذهبی توضیح دادند:

«من واقعاً در مورد مذهب همسرم اطلاعات دقیقی نداشتم و فقط می‌دونستم دو مذهب متفاوت داریم و هر دو در منزل به مذهب خود عمل می‌کردیم و کم‌کم با مذهب هم آشنا شدیم و به نظرم واقعاً این تفاوت‌ها مهم هستند».

ب- تفاوت‌های فرهنگی-قومیتی و تشدید اختلافات

بین زوجین: تفاوت‌های قومیتی و اختلافات مضاعف زوجین، یکی از مقولات فرعی تعارض قومیتی زوجین و تعاملات

رفتارهای زنم در تربیت دخترم را نمی‌پسندم».

ج- تنش‌های خانوادگی و تعاملات کشمکش‌آمیز بین

زوجین: تنش‌های خانوادگی و کشمکش بین زوجین، از مقولات فرعی ناسازگاری زوجین و زیست تنش‌زاست که از مفاهیم «تنش‌ها در خانواده به‌علت تفاوت مذهبی، افزایش مشاجرات در خانواده، ظهور تعصبات مذهبی در تصمیم‌گیری‌ها، افزایش احتمال اختلاف با خانواده‌های زوجین، فقدان صمیمیت و تفاهم بین زوجین، نبود همبستگی مذهبی در بین زوجین، اختلاف سلیقه ناشی از مذهب در مسائل خانوادگی» به دست آمده است. یکی از زوجین (زن ۴۱ساله، شیعه) درباره فقدان صمیمیت و تفاهم بین زوجین بیان می‌کند:

«ما یک زوج کاملاً متفاوت هستیم و از اول هم در تصمیم‌گیری‌هایی که مربوط به مسائل مذهبی بود نمی‌توانستیم به تفاهم برسیم و همین به مرور زمان به زندگی ما لطمه زده و صمیمیتی نداریم. در خانه ما موسی به دین خویش و عیسی به دین خویش است».

همچنین این زوجین (مرد ۴۵ساله، اهل سنت) از افزایش مشاجرات در خانواده به دلیل تفاوت مذهبی صحبت کردند:

«من از روابطم با همسرم راضی نیست. ما دائماً بر سر موضوعات با هم مشاجره داریم. الان که بچه‌ها بزرگ‌تر شدن، اختلافاتمان بیشتر هم شده و بخش زیادی از اختلافاتمان به‌علت تفاوت مذهبی است».

پیامدها: نارضایتی از زندگی ناهموار و ناآرام

تضاد و تنش‌های مختلف بین زوجین، آرامش و سلامت روان اعضای خانواده و رضایت از زندگی را در آنها به مخاطره می‌اندازد و این خود پیامدها و مشکلات بیشتری را برای جامعه و فرد به همراه دارد. پیامد منتج‌شده از به‌کارگیری استراتژی‌های مشارکت‌کنندگان در مدل پارادایمی پدیده محوری از هم گسیختگی خانوادگی زوجین ناهمسان‌مذهب «نارضایتی از زندگی ناهموار و ناآرام» است. این مضمون اصلی از دو مضمون فرعی «تجربه عبرت‌آموز و نارضایتی از ازدواج بین مذهبی، برزخ روحی فرزندان زوجین ناهمسان مذهب» استخراج شده است.

تجربه عبرت‌آموز و نارضایتی از ازدواج بین مذهبی:

مشاجرات، کوتاه‌آمدن به سبب حفظ آرامش زندگی، نداشتن راهی جز ماندن در کنار هم، تحمل مشکلات و تعارضات به سبب حفظ خانواده» که از گفته‌های مشارکت‌کنندگان استخراج شدند، نشان‌دهنده به‌کارگیری راهبرد سازگاری اجباری در بین زوجین ناهمسان مذهب است.

یکی از مشارکت‌کنندگان (زن ۴۹ساله، شیعه) درباره سکوت و تحمل شرایط به سبب وجود فرزندان می‌گوید: «اما الان سه فرزند داریم و من در این مدت به این نتیجه رسیدم که جر و بحث با شوهرم فایده‌ای ندارد، به جز اینکه شرایط را بدتر کند. من فشار روحی زیادی را به خاطر تعصبات مذهبی همسرم تحمل کردم؛ اما چاره‌ای ندارم و به خاطر بچه‌ها سکوت می‌کنم».

مصاحبه‌کننده دیگری (مرد ۲۶ساله، شیعه) از کنار آمدن با شرایط، با وجود نارضایتی می‌گوید:

«همسر من اخیراً به شدت زودرنج شده است، مخصوصاً بعد از تولد بچه، من هم سعی می‌کنم سر مسائل مذهبی با او جر و بحث نکنم، چون فایده‌ای ندارد. هرچند گاهی از شرایط نارضی می‌شوم، اما دیگر کاری نمی‌شود کرد باید کنار بیایم».

ب- تضاد زوجین در تربیت مذهبی فرزندان: این مقوله

از مفاهیم «چالش‌های تربیتی در خانواده، تحمیل مذهب به فرزند، تفاوت سبک‌های فرزندپروری ناشی از مذهب، اختلاف در انتخاب‌های وابسته به مذهب، اختلاف بر سر عملکرد مذهبی فرزندان» تشکیل شده است. در این تحقیق، مشارکت‌کنندگان (به‌طور مثال زن ۴۸ساله، شیعه) از اختلاف بین زوجین درباره پوشش فرزند دختر سخن گفتند:

«همسر من روی پوشش دخترها خیلی حساس است و دائماً با آنها درگیر است؛ اما من معتقدم با سختگیری نمی‌شود و او مرا آدمی بی تفاوت می‌داند؛ اما من تعصب همسرم در پوشش بچه‌ها را دوست ندارم».

مشارکت‌کننده دیگری (مرد ۵۰ساله-اهل سنت) در

همین راستا توضیح داد:

«من و همسرم از همان اول روی مذهب بچه‌ها اختلاف داشتیم، من دوست دارم بچه‌ها به مذهب خودم عمل کنند، اما زنم می‌گوید باید خودشان انتخاب کنند. من همیشه پسر را با خودم به نماز می‌برم و او با من همراه است، اما دخترم بیشتر طرف مادرش است و من خیلی از

در این خانواده‌های فرامذهبی شرایط مساعد روحی و فکری ندارند. یکی از مشارکت‌کنندگان مرد اهل سنت ۵۵ ساله دربارهٔ اجبار فرزندان به پیروی از مذهب پدر بیان داشت:

«خانواده من از اول گفتند که بچه‌ها باید به مذهب خودمان باشند و بچه‌ها هرچند با مادرشان ارتباط بهتری دارند، اما مجبور شدند که مذهب مرا انتخاب کرده و به مذهب من عمل می‌کنند».

گفته‌های یکی از مشارکت‌کنندگان (زن ۵۸ ساله، شیعه) دال بر حیرانی فرزندانشان در انتخاب مذهب والدین است:

«فرزندان من اغلب بین مذهب من و مادرشان می‌مانند و در کودکی نیز تفاوت‌های مذهبی ما موجب سؤالاتی برایشان می‌شد که گاهی ما نمی‌توانستیم پاسخ بدهیم و حتی کار به مشاجره بین من و همسر من می‌کشید؛ چون هرکدام از مذهب خود طرفداری می‌کردیم».

مقوله هسته‌ای پژوهش: خانواده ناهمگون و تضادهای خانوادگی

تضادها بیانگر وجود گره و تعارض میان اعضای خانواده است. بدون شک تضادهای خانوادگی علل گوناگونی دارند. اگر در یک مورد یا خانواده علتی تضاد ایجاد کند، ممکن است آن علت در خانواده‌های دیگر، همان تأثیرات را نداشته باشد. در شرایطی هم تفاوت‌های مذهبی و فرهنگی میان زن و شوهر، تضاد و تنش ایجاد می‌کند. در فضای ناهمسان همسری مذهبی، خانواده‌هایی که اهمیت بیشتری به خودمختاری و استقلال افراد و اعضایشان می‌دهند، کمتر مستعد تضادند. همچنین اگر زوجین با یکدیگر گفت‌وگو و مباحثه نکنند و تعاملات تفاهم‌آمیز و مسالمت‌آمیز نداشته باشند، بروز تضاد و تنش و نارضایتی در خانواده بیشتر می‌شود. هر اندازه افراد از ذهن بازتر و انطباق بیشتر برخوردار باشند و بیشتر استقلال افراد را به رسمیت بشناسند، این خانواده‌ها برای حل تضاد و رسیدن به توافق جمعی، قدرت مانور مناسب‌تری دارند. چنانچه خانواده‌هایی که ازدواج آزادانه، با آگاهی و شناخت درست و رضایت والدین دارند، کمتر مستعد تضادند. نکته دیگر اینکه تضاد بسته به همگونی مذهبی و

زوجین پیامد تجربه عبرت‌آموز و نارضایتی از ازدواج بین مذهبی را در قالب مفاهیمی نظیر پشیمانی از ازدواج بین مذهبی، توصیه نکردن به ازدواج بین مذهبی، عدم اجازه ازدواج بین مذهبی به فرزندان، خوش‌بین نبودن به ازدواج بین مذهبی، سخت‌دانستن ازدواج بین مذهبی ذکر کردند.

مشارکت‌کنندگان (مرد ۳۸ ساله، تسنن) دربارهٔ سختی ازدواج بین مذهبی و بازنگری در انتخاب مناسب همسر ابراز کردند:

«به نظر شاید اگر با فردی از مذهب خودم ازدواج می‌کردم بهتر بود. ازدواج با مذهب متفاوت بسیار سخت است و تفاوت‌های عقیدتی حل نشدنی است و همیشه در زندگی مشکل درست می‌کند».

مشارکت‌کنندگان (زن ۳۹ ساله، شیعه) به مفهوم تجربه سخت و عدم اجازه فرزندان به ازدواج بین مذهبی در مصاحبه‌های خود اشاره کردند:

«ازدواج ما از اول هم درست نبود و خانواده من به خاطر شرایط سختی که داشتیم، مرا مجبور کردند. اوایل فکر می‌کردم می‌توانم کنار بیایم؛ اما واقعاً نمی‌شود و ازدواج‌های بین مذهبی همواره با مشکلات زیادی همراه است و من به فرزندانم اجازه چنین ازدواج‌هایی نمی‌دهم و دوست دارم با فردی از مذهب خودشان ازدواج کنند».

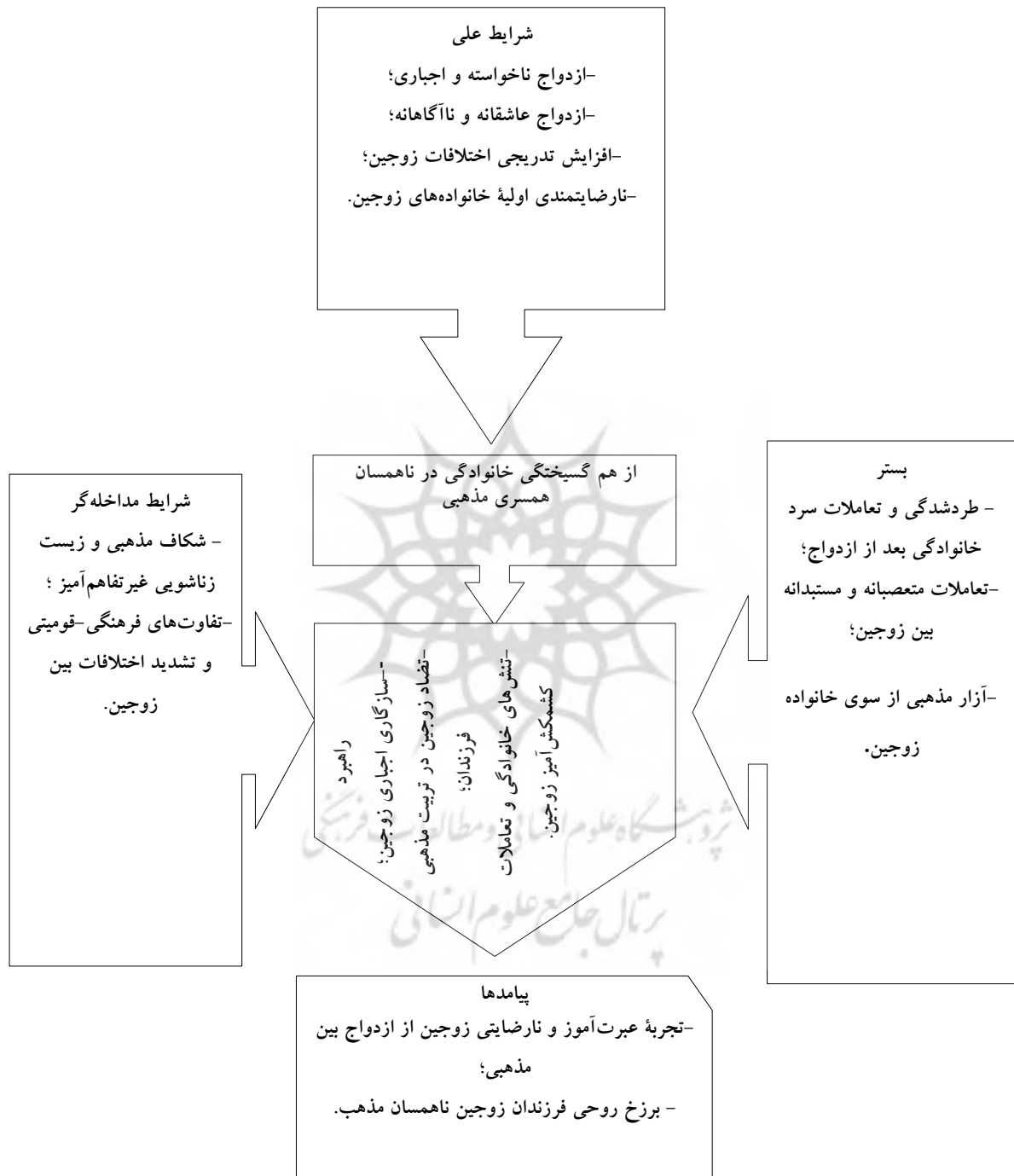
مشارکت‌کننده دیگری (زن ۳۸ ساله، شیعه) نظر خود را دربارهٔ ازدواج بین مذهبی چنین توصیف کرد:

«آدم تو این ازدواج‌ها اول خودش نابود میشه و بعد بچه‌هاش، من که به کسی ازدواج با مذهب متفاوت را توصیه نمی‌کنم».

برخ روحی فرزندان زوجین ناهمسان مذهب: خانواده ناهمگون و از هم گسیخته که همواره در حال کشمکش و تضادند، به احساسات و تربیت فرزندان لطمه وارد می‌کنند. فرزندان در این خانواده‌ها بین دوره‌های مختلف عاطفی و مذهبی و... باقی می‌مانند و به‌ناچار عذاب روحی زیادی را تحمل می‌کنند. مفاهیم مختلف شامل سردرگمی مذهبی فرزندان، زدگی مذهبی در فرزندان، شکایت فرزندان از تعارضات مذهبی، سختی درک تفاوت‌های مذهبی در کودکی، تمایل والدین به ترویج مذهب خود و فشار به فرزندان، نشانگر آن است که فرزندان نیز

که اعضایش بیشتر به هنجارهای مذهبی و متعصبانه خود چسبیده‌اند، بیشتر مستعد رخداد‌های خانوادگی‌اند.

فرهنگی خانواده و میزان به هم پیوستگی و تفاهم آنها، تأثیرات متفاوتی بر خانواده‌ها خواهد گذاشت. آن دسته از خانواده‌هایی

شکل ۱- مدل پارادایمی مقوله هسته‌ای خانواده ناهمگون و تضادهای خانوادگی

Fig 1- Paradigmatic model of the nuclear category of heterogeneous family and family conflicts

بحث و نتیجه

با وجود غلبه سبک همسان همسری در ایران (هاشمی و همکاران، ۱۳۹۳)، اشکال ناهمسان همسری به‌ویژه در استان سیستان و بلوچستان، به‌عنوان استانی با بافت فرهنگی متکثر، بیشتر مشاهده می‌شود. با توجه به گسترش پویایی‌ها و تعاملات اجتماعی در دنیای مدرن و برخورد فرهنگ‌های مختلف با یکدیگر، احتمال شکل‌گیری شیوه ناهمسان همسری در جوامع بیشتر می‌شود. آنچه اهمیت دارد این است که مقررات درون خانواده در میان گروه‌های اجتماعی و فرهنگی مختلف یکسان نیست و ممکن است ازدواج بین دو فرهنگ متفاوت در صورت فقدان زمینه‌های مناسب، به بروز تضاد و تنش‌های خانوادگی منجر شود. تضاد خانوادگی با دیگر اشکال تضاد متفاوت است؛ زیرا زمینه خانواده با ایده وحدت و انسجام و کامل بودن روابط و پیوندهای نزدیک سازگارتر است. یافته‌های پژوهش حاضر حاکی از آن است زوجین مطالعه‌شده، چالش‌ها و تضادهای خانوادگی متعددی را در خانواده ناهمسان همسری مذهبی تجربه کردند. تضاد از یک توافق‌نکردن ساده تا اعمال خشونت و درگیری را در بر می‌گیرد. افراد در خانواده‌های ناهمسان‌مذهب که دچار از هم گسیختگی و تضاد شده‌اند، زیست جهان متفاوتی را تجربه و احساسات، معانی، مسیر و سبک زندگی متفاوتی را نیز بر ساخت می‌کنند. در این مسیر، زوجین با چالش‌های متعددی روبه‌رو می‌شوند که اختلافات و پیامدهایی برای آنها و خانواده‌شان دارد.

تضادها در تعاملات خانوادگی بین زوجین ناهمسان‌مذهب بین زن و شوهر، والدین و فرزندان و والدین با زوجین به اشکال مختلف به وجود می‌آید و ناشی از نشناختن خود، انتخاب نادرست همسر و پایه‌ریزی ضعیف زندگی مشترک است. اختلافات و تضادها بعد از شکل‌گیری زندگی مشترک آشکارتر می‌شود، به طوری که اگر در فضای گفت‌وگوی باز، آزادانه و جریان تعاملات مسالمت‌آمیز و تفاهم‌آمیز حل نشوند، با تعارضات مختلف مذهبی، قومیتی و خانوادگی دیگر ترکیب و تجمع می‌شود و خانواده را با توده‌ای از مشکلات مواجه

می‌کند. تجمع این تضادها کانون گرم روابط خانوادگی را از هم می‌پاشد و انزجار و فاصله‌ای را بین اعضای خانواده به وجود می‌آورد؛ در نتیجه افراد به خواست‌های یکدیگر اهمیت نمی‌دهند و به تکرار زندگی پر تنش عادت می‌کنند. این فرایند سازگاری اجباری و تداوم کشمکش‌های مختلف در خانواده، پیامد نارضایتی از زندگی و آسیب‌های روحی، عاطفی، اجتماعی را برای اعضای خانواده در پی دارد.

سبک همسرگزینی نامناسب و پرخطر موجب بروز تضادهای خانوادگی در زندگی زوجین ناهمسان‌مذهب می‌شود. مهم‌ترین زمینه‌ای که در صورت فقدان تنش‌های خانوادگی زوجین ناهمسان‌مذهب را بیشتر می‌کند، تعاملات غیرمسالمت‌آمیز و متعصبانه در خانواده است. در بستر جامعه با شکاف‌های فرهنگ، نظیر تعارض‌های مذهبی و قومیتی و تمایل افراد به ارتباطات درون‌گروهی، ازدواج بین مذهبی با چالش‌های زیادی روبه‌رو می‌شود و این چالش‌ها همه اعضای خانواده، شامل زن و شوهر، فرزندان و کمیت و کیفیت تعاملات خانوادگی را تحت‌الشعاع قرا می‌دهد. این فرایند اجتماعی به از هم گسیختگی خانوادگی و در نهایت نارضایتی از زندگی و زیست پر تنش برای زوجین و فرزندان منجر می‌شود. همچنین ناهمسان‌مذهبی والدین برای فرزندان تضادهای تربیتی و آشفستگی روحی را در خانواده به‌همراه دارد که بر طبق دیدگاه تکثرگرایانه، موجب دوری و انزوای فرزندان می‌شود.

لهر و چیسویک (1993) احتمال طلاق را در ازدواج بین کاتولیک و پروتستان بیشتر می‌دانند، به همین دلیل دریب و لان (2011) معتقدند گروه‌های مهاجر با تفاوت فرهنگی زیاد، به درون همسری تمایل دارند. نتایج تحقیقات دیگر نیز بیانگر افزایش میزان طلاق در ناهمسان همسری است (نوابخش و محمدی، ۱۳۹۵؛ طاهری بنچناری و همکاران، ۱۳۹۷). رضایی‌نسب (۱۴۰۰) و صادقی و همکاران (۱۳۹۷) ناهمسان‌همسری را عامل کاهش رضایت زناشویی و افزایش طلاق بین زوجین ذکر کردند. برخی تحقیقات شیوه انتخاب همسر و تعاملات بین زوجین را در ازدواج بین مذهبی موفق (شیردل و همکاران، ۱۴۰۰) و

رضایی نسب، ز. (۱۴۰۰). فرایند شکل‌گیری طلاق در بین زنان مطلقه شهر ایلام، نشریه مسائل اجتماعی ایران، ۱۲(۱)، ۲۹۹-۳۳۲.

ساروخانی، ب. (۱۳۸۴). مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی خانواده، تهران: سروش، چاپ هفتم.

شهوولی، ک. و رضایی فر، س. (۱۳۹۰). بررسی علل ناسازگاری و طلاق در خانواده‌های شهرستان ایذه، فصلنامه جامعه پژوهی فرهنگی، ۲(۱)، ۱۱۳-۱۳۸.

شیردل، ا؛ حسینی، م. ر. و حامی کارگر، ف. (۱۴۰۰). برساخت ازدواج بین مذهبی موفق و زمینه‌های شکل‌گیری آن: مطالعه کیفی بین زوجین استان سیستان و بلوچستان.

جامعه‌شناسی نهادهای اجتماعی، ۱۸، ۳۷۳-۳۹۷. صادقی، ر؛ زنجری، ن. و محمودیانی، س. (۱۳۹۷). تأثیر

الگوهای ازدواج در رضایت زناشویی و تمایل به طلاق در شهر تهران. مطالعات راهبردی زنان، ۱۱، ۴۵-۷.

طاهری بنچاری، ر؛ آقاجانی مرشاء، ح. و کلدی، ع. (۱۳۹۷). واکاوی پدیده طلاق، ریشه‌ها و پیامدها در شهر تهران ۱۳۹۵. نشریه بررسی مسائل اجتماعی ایران، ۹(۲)، ۱۳۹-۱۶۴.

کوئن، ب. (۱۳۹۳). مبانی جامعه‌شناسی، ترجمه غلامعباس توسلی و رضا فاضل، تهران: سازمان سمت. گیدنز، آ. (۱۳۸۲). جامعه‌شناسی، ترجمه محسن ثلاثی، تهران: نشر مرکز.

نوابخش، م. و محمدی، ح. (۱۳۹۵). شناسایی مؤلفه‌های فرهنگی و اجتماعی تحکیم خانواده در راستای پیشگیری از طلاق با تأکید بر پایگاه اجتماعی (مطالعه موردی خانواده‌های زیر ۵ سال تشکیل شهر تهران). پژوهش اجتماعی، ۳۱(۵۴)، ۳۹-۶۰.

نوری، م. و یارمحمدی، ع. (۱۳۹۷). بررسی میزان تمایل جوانان ۱۸ تا ۳۰ ساله شهر شیراز به همسان‌همسری و عوامل مرتبط با آن، مطالعات اجتماعی ایران، ۱۲(۲)، ۱۳۶-۱۵۴.

دخالت والدین (شهوولی و رضایی فر، ۱۳۹۰) را در ازدواج ناموفق مؤثر نشان دادند. در تحقیقات انجام‌شده، بیشتر بر بروز طلاق و کاهش رضایت در خانواده‌های ناهمسان همسر تأکید کردند، در حالی که این پژوهش علاوه بر تحقیق خاص در بین خانواده‌های با شرایط ناهمسان همسری مذهبی، نشان داد عوامل بروز تضادها در خانواده‌ها فرق می‌کند. در زوجین ناهمسان‌مذهب، از چگونگی شروع رابطه، نوع انتخاب همسر تا تجربه زندگی مشترک در فضای بسته، متعارض و متعصبانه با تعاملات غیرتفاهم‌آمیز بین زوجین و خانواده‌هایشان، چالش‌های متعددی برای خانواده ایجاد می‌کند که در نهایت به نارضایتی از زندگی و در پی آن، آسیب به اعضای خانواده منجر می‌شود.

لازمه پیشگیری از تضادهای خانوادگی در زوجین ناهمسان‌مذهب این است که قبل از ازدواج مشاوره‌های عمیق و واقع‌بینانه و دوره‌های مهارت زندگی ویژه‌ای را انجام دهند. زوجین ناهمسان‌مذهب در طی زندگی مشترک نیازمند مشاوره‌های کارآمد و علمی‌اند و برای این امر مراکز و کلینیک‌های مشاوره خانواده در دسترس برای زنان و مردان کمک‌کننده است. تقویت فضای تعامل فرهنگی بین اقوام و مذاهب در جامعه در راستای کم‌رنگ‌شدن تعصبات و پیش‌داوری نیز، تضادهای خانوادگی را در ازدواج‌های ناهمسان مذهبی کاهش می‌دهد. به‌طور کلی، افزایش آگاهی و مهارت در بهبود نحوه تعاملات و رضایت از زندگی زوجین نقش مهمی دارد. ازجمله محدودیت‌های این تحقیق، جست‌وجوی زوجین ناهمسان‌مذهب و جلب رضایت همکاری آنها برای شرکت در مصاحبه بود. از زوجین مشارکت‌کننده که در مسیر این پژوهش محققان را یاری رساندند، کمال تشکر به عمل آورده می‌شود.

منابع فارسی

آزادیان، ع. و فتحی، س. (۱۳۹۵). بررسی همسان‌همسری در بین زوجین تهرانی و تأثیر آن بر رضایتمندی از زندگی زناشویی، ویژه‌نامه زن و جامعه، ۷، ۸۵-۱۰۴.

Persian]

Rezaei Nesab, Z. (2021). The formation process of divorce among divorced women in Ilam city, *Journal of Social Issues of Iran*, 12(1), 299-332 [In Persian]

Rodríguez-García, D. (2015). Intermarriage and integration revisited: International experiences and cross-disciplinary approaches. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 662(1), 8-36.

Lehrer, E. L., & Carmel U. C. (1993). Religion as a determinant of marital stability. *Demography*, 30(3), 385-404.

Sadeghi, R., Zanjari, N., & Mahmoudiani, S. (2017). The effect of marriage patterns on marital satisfaction and willingness to divorce in Tehran, *Women's Strategic Studies Quarterly*, 81, 7-45. [In Persian]

Sarukhani, B. (2004). *An introduction to family sociology*, Tehran: Soroush. [In Persian]

Scott, J. (2006). *Social theory: Central issues in sociology*. London, SAGE Publications.

Sherkat, D. E. (2004). Religious intermarriage in the United States: trends, patterns, and predictors. *Social Science Research*, 33(4), 606-625.

Shaholi, K., & Rezaei Far, S. M. (2013). Investigating the causes of incompatibility and divorce in the families of Izeh city, *Cultural Research Society Quarterly*, 1, 113-138. [In Persian]

Shirdel, E., Hasani, M.R., & Hami Kargar, F. (2021). Building a successful inter-religious marriage and its formation grounds: A qualitative study among couples in Sistan and Baluchistan province, *Journal of Sociology of Social Institutions*, 18, 373-397. [In Persian]

Strauss, A., & Corbin, J. (1998). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory* (2nd ed.). Sage Publications, Inc.

Taheri Benchnari, R., Aghajani Mursaa, H., & Kaldi, A. (2017). Analyzing the phenomenon of divorce, its roots and consequences in Tehran, 2015. *Journal of Social Issues of Iran*, 9(2), 139-164. [In Persian]

Tammes, P. (2010). Jewish-gentile intermarriage in pre-war Amsterdam. *History of the Family*, 15(3), 298-315.

Yahirun, J. J. (2019). Intermarriage and mother-child relationships. *Social Science Research*, 78(12), 203-214.

Wang, W. (2012). *The rise of intermarriage*. Pew Research Center, Washington, DC.

هاشمی، س.ض.؛ فولادیان، م. و فاطمی امین، ز. (۱۳۹۳). بررسی تجربی دو نظریهٔ رقیب همسرگزینی در ایران، *تحقیقات فرهنگی ایران*، ۷(۴)، ۱۵۷-۱۸۷.

References

Azadian, E., & Fathi, S. (2016). A study of homogamy among Tehrani couples and its effect on marital life satisfaction, *Special Issue of Women and Society*, 7, 104-85. [In Persian].

Coen, B. (2013). *Basics of sociology*, translated by Gholam Abbas Tusli and Reza Fazel, Tehran: Samt Organization. [In Persian]

Dribe, M., & Lundh, C. (2011). Cultural dissimilarity and intermarriage, a longitudinal study of immigrants in sweden 1990-2005. *International Migration Review*, 45(2), 297-324.

Fieder, M., & Schahbasi, A., & Huber, S. (2020). Do birds of a feather flock together? Factors for religious heterogamy, *Journal of Biosocial Science*, 52(5), 664-680.

Glaser, B., & Strauss, A. (1967). *The discovery of grounded theory strategies for qualitative research*. Mill Valley, CA Sociology Press.

Glavatskaya, E., Thorvaldsen, G., Borovik, I., & Zabolotnyk, E. (2020). Mixed marriages in late nineteenth to early twentieth century: Comparing russia and norway. *Journal of Family History*, 46(4), 1-19.

Giddens, A. (2003). *Sociology*, translated by Mohsen Solasi, Tehran: Nahr-e-Karzan. [In Persian]

Hashemi, Z., Fuladiyan, M., & Fatemi Amin, Z. (2013). An empirical study of two competing theories of choosing a wife in Iran, *Iranian Cultural Research Quarterly*, 7, 157-187 [In Persian]

Kalmijn, M. (2015). The children of intermarriage in four european countries: Implications for school achievement, social contacts, and cultural values. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 662(1), 246-265.

Kalmijn, M., Graaf, P.M.D., & Janssen, J.P.G. (2005). Intermarriage and the risk of divorce in the Netherlands: The effects of differences in religion and in nationality, 1974-94. *Population Studies*, 59(1), 71-85.

Navabakhsh, M., & Mohammadi, H. (2016). Identifying the cultural and social components of family consolidation in order to prevent divorce with an emphasis on social base (a case study of families under 5 years old in the city of Tehran). *Social Research Quarterly*, 31, 39-60. [In Persian]

Nouri, M., & Yarmohammadi, A. (2017). Investigation of the desire of young people aged 18 to 30 in Shiraz city to mate and factors related to it, *Iranian Journal of Social Studies*, 12(2), 136-154. [In

